

HALACHIC AND HASHKAFIC FOUNDATIONS OF MITZVOT BEIN ADAM LECHAVERO

9 - HACHNASAT KALLAH

OU ISRAEL CENTER - FALL 2015

מקור המצוה

1. מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אע"פ שכל מצוות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצוות רמב"ם הלכות אבל פרק י"ד הלכה א

2. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: (דברים יג) אחרי ה' אלהיכם תלכו? וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר: (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא! אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה
סוטה יד.

3. 'שכלל צרח לכבודו' אינה מן הסדר אלא לחסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו. ואסיפה זו כבוד המקום היא וצרכה זו לכך נתקנה ומשעת חסיפה היא ראוייה לצרכך רש"י כתובות ח.

4. ויִבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת־הַצֵּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהָ אֶל־הָאָדָם
סמק - מצוות מזו-מז

5. אמר להם בני עמדו והתעסקו בכלה שכן מצינו בהקב"ה שנתעסק בכלה שנאמר (בראשית ב'כב) ויבן ה' אלהים את הצלע. הוא נתעסק בכלה אנו על אחת כמה וכמה. והיכן מצינו שהקב"ה נתעסק בכלה שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע מכאן שתקנה הקב"ה לחוה וקשטה ככלה והביאה אצל אדם שנאמר ויביאה אל האדם
אבות דרבי נתן פרק ז

שכר המצוה

6. (יו) ויהי דבר ה' אל אליהו התשבי לאמר: (יח) קוים רד לקראת אחאב מלך ישראל אשר בשמרון הנה בקרם נבות אשר ירד שם לרשתו: (כג) וגם לאיזבל דבר קנזק לאמר הכלבים יאכלו את איזבל בחל יזרעאל:
מלכים א' כא

7. ויבוא יהוא זרעאלה ואיזבל שמעה ותשם בפיה עיניה ותיטב את ראשה ותשקף בעד החלון: לא ויהוא בא בשער ותאמר השלום זמרי הרג אדני: לב וישא פניו אל החלון ויאמר מי אתי מי וישקפו אליו שנים שלשה סריסים: לג ויאמר שמטוה וישמטוה ויו מדמה אל הקיר ואל הסוסיים וירמסנה: לד ויבא ויאכל וישת ויאמר פקדו-נא את הארורה הזאת וקברוה כי בת-מלך היא: לה וילכו לקברה ולא מצאו בה כי אם-הגלגלת והרגלים וכפות הידים: לו וישבו ויגידו לו ויאמר דברה הוא אשר דבר ביד-עבדו אליהו התשבי לאמר בתלק יזרעאל יאכלו הכלבים את-בשר איזבל: לו והייתה נבלת איזבל כדמן על-פני השדה בתלק יזרעאל אשר לא-יאמרו זאת איזבל:
מלכים ב' ט-ל-לו

8. גמילות חסדים מניין אנו למדין מאיזבל שהיתה ביתה סמוך לשוק וכל חתן שהיה עובר בשוק היתה יוצאה מתוך ביתה ומצלצלת בכפי ידיה ומקלסת בפיה ומהלכת עשר צעדות, ונתנבא עליה אליהו זכור לטוב הכלבים יאכלו את איזבל בחלק יזרעאל, והאברים שהיו גומלי חסד לא שלטו הכלבים בהם, שני' וילכו לקברה ולא מצאו בה וכו' ילקוט שמעוני מלכים ב רמז רלב

על מי החיוב

9. שכן מצינו בדניאל איש חמודות שהיה מתעסק בגמילות חסדים. ומה הן גמילות חסדים שהיה דניאל מתעסק בהם? היה מתקן את הכלה ומשמחה (פ' - להכין לרכיב וקישוטיה) אבות דרבי נתן פרק ד

10. אין לו אשה ובא לישא, משיאין לו. ושוכרים לו בית ומציעים לו מטה וכלי תשמישו, ואחר כך משיאין לו אשה. הגב: ונראה דכל זה בגבאי לדקה, או רבים ביחד, אבל אין היחיד מחוייב ליתן לעני די מחסורו, אלא מודיע לערו לרבים, ואם אין רבים אללו יתן היחיד, אם ידו משגת שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנ סעיף א

11. חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש ... ומשם ואילך, זון כתקנת חכמים עד שיגדלו. ואם לא רצה, גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרוחיו הגב: ודוקא לענין מזונות הבנות אבל לא כופין להשיא בנותיו, ואף על פי שמאזכר ליתן לבתו דנוניא ראוייה, מכל מקום לא כייפינן ליה, אלא מה שירצה יתן, רק שישאין שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן עא סעיף א

12. טו גבאי צדקה שיש בידם מעות צדקה, ישיאו בהם בתולות עניות, שאין צדקה גדולה מזו שולחן ערוך יורה דעה סימן רמט סעיף טו

להכניס את הכלה

13. ויביאה אל האדם אמר רבי ירמיה בן אלעזר: מלמד שנעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון; (רש"י - שושבין - משתדל בחופתו ובזיווגו) ברכות סא.

14. תנו רבנן מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה. (רש"י - להכנסת כלל - ללוותה מצית אביה לבית חופתה) מגילה כח:

15. (ב) להכנסת כלל לחופה - כתב דרישה דפירש"י בגמ' להכנסת הכלל ללוותה מצית אביה לבית חופתה מזה נראה כגון ללוות הכלל בזמנינו כשמציאין אותה תחת החופה כמו שנוהגים לעשות לחתן ואדרבא היא עיקר שהרי לא נזכר אלא הכנסת כלל. בקצת מקומות שהרבה אנשים חשבי העיר הולכים באמת לקראת הכלל וכשמקריבים אליה חוזרים לאחוריהם להחופה וזה נקרא גם כן לוייה ונכון הוא: ט"ז על שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סה סעיף א

16. ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלל לחופה (חלקת מחוקק - אפילו מי שתורתו אומנתו מחוייב לבטל לא שהוא רשות בלבד כך כתב הרא"ש ואפשר לומר דוקא כשרואה שנכנסין לחופה לריך לכבדס אבל אם יודע שיש חופה צעיר א"ל לבטל מלימודו וליך שם) שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סה סעיף א

לשמח כלה וחתן/חתן וכלה:

17. מצות עשה של דבריהם ... לשמח הכלה והחתן
רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה א

18. מצוה לשמח חתן וכלה ...
שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סה

• Is the focus on the Chatan or the Kallah?

19. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דְּבַר נְקִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ וְשָׁנָה אַחַת וְשִׂמְחָתָא אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח
דברים כז:ה

20. תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. (רש"י - חוט של חסד משוך עליה)
כתובות טז:

21. כי אתא רב דימי אמר, הכי משרו קמי כלתא במערבא: לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן
כתובות יז.

22. אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, ואומר: כלה נאה וחסודה. רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת, א"ר זירא: קא מכסיף לן סבא! כי נח נפשיה, איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא; וגמירי, דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לתרי בדרא. א"ר זירא: אהנייה ליה שוטיתיה לסבא ואמרי לה: שטותיה לסבא ...
כתובות יז.

23. אע"פ שיהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו, חכמים הראשונים מהם מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן, ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל פתילות או מדליק נרות
רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה ו

24. רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד, אמרי ליה רבנן: אנן מהו למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עלייכו ככשורא - לחיי, ואי לא - לא
כתובות יז.

25. משה התקין שבעת ימי המשתה ושבעת ימי האבל ... (קרבן העדה - כלומר מדאורייתא אית לן שיכו שבעת ימי המשחה וז' ימי אבל דכתיב צינקב מלא שבע זאת וכתיב ויעש לאציו אבל שבעת ימים)
תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת כתובות פרק א הלכה א

26. וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דיום א' של שמחת חתן הוי דאורייתא דכתיב (שיר השירים ג:ח) ציוס חתונתו וציוס שמחת לבו - אלמא דשמחת לבו ציוס ראשון יש לו סמך מן התורה
רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן ה

• Note that some stress the need to focus on the Chatan since he bears the formal obligation of the marriage and also since he is able to reflect that simcha onto the Kallah

לכבד חתן וכלה

27. החתן דומה למלך מה המלך הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה כך חתן הכל מקלסין אותו שבעת ימי המשתה, מה המלך לובש בגדי כבוד, כך החתן לובש בגדי כבוד, מה המלך שמחה ומשתה לפניו כל הימים, כך החתן שמחה ומשתה לפניו כל שבעת ימים, מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו, מה המלך פניו מאירות כאור החמה, כך חתן פניו מאירות כאור החמה, שנ' והוא כחתן יוצא מחופתו

פרקי דרבי אליעזר פרק טו

הנהנה מסעודת חתן

28. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות (רש"י - מזלזל בחמשה קולות שזיכך צבן הקדוש צדוק הוא את ישראל) שנאמר: (ירמיהו ל"ג) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות. ואם משמחו מה שכרו? - אמר רבי יהושע בן לוי: זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר: (שמות י"ט) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקל שופר וגו' ויהי קול השפר וגו' והאלקים יעננו בקול.

ברכות ו:

• Rav Elchanan Wasserman stresses the positive and negative implications - on the one hand, the person who fails to join the simcha is 'stealing' from the family. On the other, he is missing out on the opportunity to share their good mazal!

29. אמר רב אשי: אגרא דבי הלולי - מילי. (רש"י מילי - לשמח החתן בדברים)

ברכות ו:

30. ור"ל לשמחו צשמחה צדצור של מלוכה להזכיר חסדי המקום צצריאה לקיום עולם והוא שסיים צאומרו קול אומרים הודו את ה' שקולות השמחה יהיו צשצח המקום וע"כ תקנו חז"ל אלו ה' קולות צז' ברכות חתנים ואמר כאלו הקריב תודה כו' שהיא צאה ג"כ צשמחה על הקיום רצון לפניו ואמר עד"ז כאלו צנה אחת מחורצות ירושלים שהוא קיומו וישוצו של ארץ ישראל ...

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף ו עמוד ב

צניעות

31. הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך פי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך

מיכה ו:

32. והצנע לכת עם אלקיך - זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה

סוכה מט:

33. אף שם צריך הצנע, לסעוד צמדה נאה ולשמוח צמדה נאה, ולא להנהיג קלות ראש צענמו, ויש אומרים: אם צריך לצצז להוצאת מת עני או להכנסת כלה ענייה - יעשה צצנעא, ולא לימא קמי מאן דלא ידע דעצדי כן

רש"י שם

34. אסור להסתכל בכלה, אצל מותר להסתכל צתכשיטין שעליה או צפריעת ראשה

שולחן ערוך אבן העזר סימן סה סעיף ב